

"לדורות"
סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל
שאלון לרישום קורות ניצולת/ת השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית

וחינוכית. אוסף הסיפורים יעלה לאתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם משפחה: שדמה	שם פרטי: צבי
----------------	--------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה
 במידה והשאלה אינה נוגעת אלייך, אין צורך לענות עליה

שם משפחה איתו נולדתי: זומרפלד		בלועזית ZOMERFELD
שם פרטי איתו נולדתי: היינץ	בלועזית	שנת לידה: 1920 מין: זכר
עיר לידה: ברלין	בלועזית Berlin	ארץ לידה: גרמניה
שם פרטי ושם משפחה של האב: ג'ורג' זומרפלד	שם פרטי ושם נעורים של האם: אליזבת' קריש	
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה: גרמניה ברלין	בלועזית Berlin Germany	ארץ המגורים: ישראל
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה: (יסודי, תיכון, אוניברסיטה, ישיבה)	מקצוע לפני המלחמה: (תלמיד, סנדלר, מורה)	חבר בארגון או בתנועה: (בית"ר, השומר הצעיר, בני עקיבא)
מקומות מגורים בתקופת המלחמה: גרמניה ישראל (שם העיר או האזור ושם הארץ)		
במידה והיית בגטו, ציין את שמו	בלועזית	
במידה והיית במחנה עבודה או מחנה ריכוז, ציין את שמו	בלועזית	
המקום בו נודע לך כי הנך אדם חופשי:		תאריך השחרור:
במידה והיית במחנה עקורים ציין את שמו (מחנות פליטים שהוקמו לאחר המלחמה בעיקר באוסטריה, גרמניה ואיטליה)		ציין מקום אליו חזרת לאחר השחרור
במידה והיית במחנות מעצר בקפריסין, ציין מתי עד מתי	שנת עליה: 1940	במידה ועלית באניה, ציין את שמה פסיפיק

אנא ספרי/י על קורותיך לפני המלחמה בזמן המלחמה ועד עלייתך לארץ

נולדתי ב-30 באוקטובר 1920 בברלין בשם היינץ זומרפלד, להורי גיאורג ואליזבט לבית קריש. עד עלייתי לארץ חייתי בברלין. אימי לא עבדה מעולם. לאבא שלי הייתה חנות למוצרי בשר ונקניק. היינו שני ילדים, אני ואחותי רות שנולדה באותו התאריך. בו אני נולדתי, אבל 4 שנים אחרי ב-1924. בגרמניה קראו לי היינץ, ואת השם צבי קיבלתי כאשר שעליתי לארץ והגעתי לקיבוץ. עד שנת 1934 למדתי בבית ספר גרמני. בבית הספר ממלכתי למדתי ארבע שנים, ואחר כך הלכתי לגימנסיה. לאחר מכן אסור היה ליהודים ללמוד בתיכון רגיל. יהודים לא התקבלו לשם.

הייתי תלמיד סביר, לא טוב במיוחד, ולא רע במיוחד. לא גדלתי בבית מסורתי, חגגנו רק בפסח וראש השנה ויום כיפור. כל שנה בפסח הראשון המשפחה התאספה אצלנו ובפסח השני התאספנו אצל הדוד מוזס, כך שעבורנו פסח היה חג משפחתי. הבית היה מלא, וכל הדודים והדודות מצד אבא הגיעו. לאבי היו עשרה אחים ואחיות. כשהמשפחה התכנסה בשני לילות הסדר כפי שנהוג בחו"ל, ערכנו סדר מסורתי, קראנו את ההגדה, ושרנו חלק מהשירים. אני מניח שקראנו בגרמנית. עברית לא ידענו. בארוחת החג אכלו אווז, דגים, מצה ומרק עם כופתאות. המפגש המשפחתי היתה הזדמנות לדבר אחד עם השני. לא חיינו בקרבת מקום, אלא היינו מפוזרים בכל ברלין. גם את חג החנוכה חגגנו, הדלקנו את החנוכיה. למרות שהיינו משפחה מתבוללת, לא היה אצלנו עץ אשוח בחג המולד, וחזיר לא עלה על שולחנו.

הורי היו שייכים לזרם הקונסרבטיבי ביהדות, הזרם המרכזי אצל יהודי ברלין של ראשית המאה העשרים. כל בתי הכנסת הגדולים חוץ מאחד היו שייכים לזרם זה. גיאורג זומרפלד, אבי, נולד בעיירה גרמנית קטנה וטיפוסית בשם קרויאנקה. לסבי הייתה חווה והוא עסק בגידול בקר. אהבתי מאוד לבקר אצל סבא אדולף והסבתא יילי, ולבלות עם בני הדודים שגרו בעיירה. נסעתי לקרויאנקה כמעט בכל חופשה מבית ספר, כשלוש וחצי שעות נסיעה ברכבת, ומשם אספו אותי עם סוס ועגלה. אהבתי לנסוע עם העגלה ולנהוג בסוסים. בהגיעי לגיל בר מצווה עליתי לתורה, אך לא בתאריך שהייתי אמור לעלות בו לתורה, משום שביום הולדת שלי אבא שלי היה במחנה הסגר ולכן דחו את הבר מצווה שלי, כי לא ידעו מתי הוא יחזור. כשהוא חזר, חשבו מתי לעשות לי בר מצווה, והחליטו לעשות לי בר מצווה בשבת גדולה, בשבת לפני פסח ב-1934. לפני העלייה לתורה למדתי חודשים אחדים אצל רב קונסרבטיבי. לא ידעתי לקרוא עברית, אז למדתי לקרוא מהתורה באותיות לועזיות. אחרי העלייה לתורה עשו לי מסיבה בבית. קיבלתי שעון ואופניים מתנות בר מצווה. אבי נפטר ב-1934, זמן קצר אחרי בר המצווה שלי. כפי שסיפרתי, הוא חזר ממאסר אצל הנאצים ואז עשינו בר מצווה. חודשיים אחרי כן הוא נפטר מדום לב כנראה כתוצאה ממה שהוא עבר במאסר. הוא נפטר ב-31 במאי 1934 וההלוויה נערכה ב-2 ביוני מכיוון שלפי החוק בגרמניה אסור לקבור את המת באופן מידי, אלא רק לאחר שלושה ימים. אחרי מות אבי, אמא נשארה אלמנה עם שני ילדים צעירים, ילד בן שלוש עשרה וילדה בת תשע. התעסקתי הרבה בספורט ובכדור רגל. בהתחלה שיחקתי בקבוצה של הגרמנים, לאחר מכן עברתי לקבוצה יהודית "הגיבור" שם שיחקתי כחלוץ. עסקתי גם באתלטיקה קלה - ריצה וקפיצה לרוחק וזכיתי במדליות רבות.

הייתי בין הספורטאים הטובים בין היהודים. הצטרפתי לארגון הספורט היהודי "בר כוכבא" והתנועה הציונית "ורקלויטה", תנועה שלא הייתה שייכת לשום זרם פוליטי. כך המשכתי עד שהלכתי להכשרה. ב-1938 היה ליל הבדולח, והחלטתי שכבר לא מתאים לי לגור בגרמניה. על ידנו היה בית כנסת. כל בתי הכנסת נשרפו, חוץ מבית כנסת אחד שנשאר עד היום.

אחרי ליל הבדולח החלטתי ללכת להכשרה של המשרד הארץ הישראלי. הצטרפתי לחוות ההכשרה "סקבי" על יד חוות ההכשרה "גוט וינקל". בהכשרה עבדנו בחקלאות באזור שליד ברלין. אני בחרתי לעבוד בגידול סוים. עבדתי בחריש ובכל עבודה בחקלאות השתמשו בסוסים. הייתי עגלון, ויצאתי עם עגלה לכפר הקרוב כדי לבצע הובלות ולהביא לנו אוכל. לא קיבלנו כסף עבור העבודה. קיבלנו מזון ומגורים. לא קיבלתי דבר ולא שילמתי דבר. גרנו ביחד בחדרים גדולים, בחורים לחוד בחורות לחוד בתנאים פשוטים, מיטות וארונות בגדים. בזמן המלחמה הייתי צריך להתגייס, אבל קיבלתי שחרור מכיוון שהייתי יהודי. בתוך גרמניה לא כל כך הרגישו את המלחמה כי היינו עסוקים בחקלאות, עד שיום אחד הודיעו לנו שבראשון לאוקטובר 1940 אנחנו עוזבים את ברלין ונוסעים לארץ ישראל. הסוכנות היהודית אספה את קבוצת ההכשרה שהיו מפוזרות בכל רחבי גרמניה, והיו שייכות למשרד הארצישראלי. החליטו להוציא אותנו מגרמניה ולהעלות אותנו לפלסטינה בעלייה בלתי לגאלית. התייצבנו בתחנת הרכבת של ברלין. אימי אחותי דודי ודודתי באו להיפרד ממני.

בני המשפחה שלי עשו תוכניות לעזוב את גרמניה, אבל אימי פחדה לעזוב. נסענו ברכבת מגרמניה לז'נבה שבאוסטריה, ובווינה עלינו על האונייה ששטה בדנובה. שטנו לכל אורך הדנובה באונייה רגילה שהייתה אוניית נוסעים ששטה בים השחור, ומשם הגענו לרומניה, למקום שנקרא טולצ'יאה. בטולצ'יאה חיכו לנו שלוש אוניות שנקראו פסיפק, מילוס ואטלנטיק. כל מי שהיה בהכשרה עלה על הפסיפק שהייתה אונייה קטנה של 700 טון ועלו עליה כ-1000 אנשים. התנאים באונייה היו קשים. צפוף. בית שימוש מעץ שהיה בנוי לכיוון אחורי - ישר לים. אוכל דווקא היה.

צוות מצומצם עבד על האונייה, קפטן ושני ימאים. אנחנו נאלצנו לעשות את כל העבודות שצריך לעשות בדרך. לא קיבלנו תשלום. שום דבר לא קיבלנו. רק עבדנו, ודווקא הרגשתי טוב. 80% מהאנשים באונייה היו צעירים. לא ידעתי לאן אני נוסע, בעצם, אבל לא היה פחד מהבלתי נודע. כשאני חושב על זה היום, אני לא מבין איך נסענו בלי מחשבות על מה יכול לקרות, על מה שהשארנו, או לאן אנחנו מגיעים. אני לא יודע מה חשבנו. על המילוס עלו אנשים מצ'כיה ועל האונייה השלישית עלו יהודים מצפון גרמניה וחלקם מדרומה, שלא היה להם שום קשר לציונות. עברנו את הים השחור דרך מיצרי הדרדנלים. התעכבנו בכרתים להעמיס פחם, שם שמענו שצבא גרמניה מתקרב, לכן המשכנו בחיפזון עד לנמל חיפה. הגענו בשני לנובמבר קרוב לחיפה, כשהפסיפק הייתה האונייה הראשונה אחר כך המילוס ולבסוף האטלנטיק. הבריטים שלטו בארץ, והיו מגבלות חמורות שמנעו כניסת יהודים לארץ. בגלל המלחמה נכנסנו ישירות לחיפה. שם האנגלים עצרו את האוניות ולא נתנו להיכנס לתוך הנמל. עמדנו בפתח הנמל ימים אחדים, אולי שבוע, ולבסוף הודיעו לנו שמעבירים אותנו לאונייה גדולה אחרת שעמדה בנמל חיפה בתור "אוניית הסגר" – זאת כדי שלא נעביר מחלות. הם אמרו לנו שאם אחרי שבועיים שלושה יתברר שאנחנו בריאים נוכל להיכנס לארץ. העלו אותנו בלי שום התנגדות על אוניית הפטריה.

העבירו אותנו מהאוניה שלנו ראשונים לפטריה שהייתה בתוך הנמל. הדבר לקח כמה ימים. העבירו אותנו באוניות קטנות, כל פעם קבוצות קבוצות. כך העבירו את האנשים שהיו על הפסיפק ואת האנשים שהיו על המילוס. את אנשי אטלנטיק לא הספיקו להעביר. ב-25/11 אמרו לכולם לעלות על הסיפון. הפאטריה הייתה אוניה גדולה של 12,000 טון, ואמרו לנו שמהסיפון אנחנו צריכים לקפוץ למטה למים מגובה של 12 מטר. אנשים פחדו לקפוץ. בסך הכול קפצנו כל פעם 15-16 איש וזה לקח זמן. שהיינו במים שמענו פיצוץ. האנגלים אספו אותנו מהמים בסירות קטנות העמידו אותנו על הרציף ונזפו בנו: "תראו מה קרה לאונייה! תראו מה עשיתם!" אחר כך נודע לנו שמה שקרה הוא שהפטריה לא הייתה רק אוניה שרצו לבדוק אם אנחנו בריאים. זו הייתה אוניית גירוש. הכוונה הייתה להעביר אותנו למאוריציוס ההגנה תכננו לטמון חומר נפץ בכמות קטנה, כדי שיווצר חור קטן שלא יאפשר את המשך הפלגת הפטריה לפי תוכניות הגירוש הבריטיות. בטעות, כנראה מחוסר ניסיון, אנשי ההגנה השתמשו בכמות גדולה מדי של חומר נפץ, נבקע חור גדול ותוך רבע שעה האונייה התהפכה על צידה והתחילה לטבוע. כל מי שלא עלה על הסיפון ונשאר באוניה בזמן הפיצוץ נהרג. נהרגו 281 איש רוב ההרוגים נפגעו מעצים שנפלו עליהם. רבים מבין אלה שנשארו בבטן האוניה לא הצליחו להימלט ולעלות לסיפון. על הסיפון היו קרשים שאיתם רצו לבנות מחנות עבור העולים שיגורשו מהארץ באי מאוריציוס. את כל אלה שנשארו חיים מהפטריה הוציאו מהמים העבירו אחרי זה לג'יפ. אלו שהיו על האטלנטיק ולא הספיקו להגיע לפאטריה העבירו אחרי זה לאוניה אחרת ומשם למאוריציוס ושם הם היו 5 שנים עד גמר המלחמה.

נא ספרי/י על חיך בארץ

האנגלים העבירו אותי יחד עם אלו שנמשו מן המים לבית הסוהר. את שאר האנשים ששרדו את הפיצוץ העבירו האנגלים למחנה מעצר בעתלית. אחרי כעשרה ימים העבירו גם אותנו לעתלית. בכניסה הצפונית לחיפה, מול הכניסה לשער הראשון של הנמל היה מסגד ובית סוהר קטן עם שישה תאים. היום זה לא קיים. במקומו יש מגרש חנייה. בבית הסוהר הזה היו עצורים ערבים, ולשם הביאו אותנו. האשימו אותנו בפיצוץ האונייה, אבל אנחנו בכלל לא ידענו כלום. היינו עצורים, אני חושב, שבוע – עשרה ימים. זאת הייתה קבלת הפנים שלי לארץ. במעצר דווקא קיבלנו אוכל יוצא מן הכלל, לא אוכל של בית סוהר. הסוכנות היהודית דאגה לנו, והביאו ארוחות מאיזושהי מסעדה. לנו נתנו לחם לבן, והערבים קיבלו פיתות עיראקיות. נתנו לערבים את הלחם הלבן, כי רצינו ליהנות מהפיתות.

אחר כך הביאו אותנו לעתלית: שני מחנות צריפים, אחד לבחורות ואחד לבחורים. בכל צריף עשרים עד עשרים וחמישה איש, ומקלחות ושירותים משותפים. הבריטים שמרו מסביב בעזרת שוטרים יהודים וערבים. היינו עצורים, כי באנו מגרמניה כעולים בלתי לגאליים. לא היו לנו שום ניירות. עזבנו עם פספורטים גרמנים, בהם היה כתוב JUDE – יהודי. כשהיינו בים התיכון לקחנו שק עם אבנים, שמנו את כל הפספורטים בשק וזרקנו אותם לים. לחופי פלסטינה באנו בלי שום מסמכים. ישבנו בעתלית חודשים רבים. לא ידענו כמה זמן נצטרך לחכות. בתקופה הזאת לא כעסנו ולא התייאשנו. חיינו את היום-יום. היום אני לא תופס את זה. כל הרכוש שלי נשאר באוניה. באתי ארצה לבוש בגד ים. זה היה כל רכושי. בבית הסוהר קיבלנו בגדים מהבריטים. אחר כך בעתלית קיבלנו בגדים מהסוכנות. בגרמניה השתתפתי בתנועה ציונית בלתי מפלגתית עם קשר לקיבוץ הזרוע ולקיבוץ שמיר. בזמן שישבנו בעתלית, בתחילת 1941, שני הקיבוצים האלה הצטרפו לתנועת "השומר הצעיר". אחרי 9 חודשים בערך השתחררנו, וכל אחד הלך לקיבוץ או לחיפה לפי בחירתו.

הקבוצה שלי התפרקה בפעם הראשונה, חלקם הלכו לקיבוץ המאוחד וחלקם הלכו לשומר הצעיר. אני בחרתי בקיבוץ המאוחד והועברתי לקיבוץ גינוסר. הגענו לגינוסר בעמק בירדן, על שפת הכינרת, יישוב קטן ועלוב מאוד, שעלה להתיישבות ב-1937 על אדמות פיק"א. היישוב סבל מהיעדר מימון התיישבותי. כשבאנו לגינוסר בשנה השלישית לקיומו, היו שם כארבעים – חמישים איש. אנחנו היינו שמונה. בגינוסר לא היו ענפים. רוב החברים עבדו בעבודות חוץ. אני התחלתי לעבוד כעובד חוץ בבית חרושת לריבה בקיבוץ אשדות יעקב, ובגינוסר עבדתי בסיקול אבנים בשדות. השדות היו מלאים באבנים. כיוון שלמדתי לעבוד עם סוסים בהכשרה, עבדתי עם הסוסים בסיקול האבנים. לא סבלנו מהחום הגדול של עמק הידרן, אבל סבלנו מאוד מהיתושים. בלילות אפשר היה לישון רק בזכות הכילות שהגנו עלינו. עבדתי בכל מיני עבודות נוספות וגם במאפייה וכגזבר של גינוסר, למדתי גזברות בבית ספר רופין. המשכתי בעבודת חוץ. לקיבוץ המאוחד הייתה קבוצה "מקובצת" בסדום, בדרום ים המלח, שם עבדתי שנה וחצי. דרום ים המלח, צריך לדעת, הייתה נקודה מבודדת לגמרי, בלי כבישים, בלי שום גישה, אפילו את באר שבע לא נבנתה. בסדום היה בית חרושת בו עבדו יהודים וערבים.

חוץ מזה – שום דבר. חברת האוטובוסים "אגד" עוד לא הייתה קיימת. הייתי נוסע באוטובוס ערבי דרך שכם לירושלים, ומשם היינו יורדים לצפון ים המלח ברכב מסע. סירה הביאה אותנו מהנקודה הצפונית של ים המלח אל הנקודה הדרומית. בתקופה זו ים המלח היה ממש ים, לא כמו היום. הפלגנו ארבע עד שש שעות מצפון לדרום, תלוי במזג האוויר. עבדתי בתור "קטרצ'יק". נהגתי בקטר שהוביל קרוניות מבריכות האשלגן, הברום והכימיקלים לבית החרושת בצפון ים המלח, שפעל עשרים וארבע שעות, שלוש משמרות, כל משמרת שמונה שעות. הצוותים עבדו במשך שלושה שבועות, ביום ובלילה, בלי מנוחה. בלי שבתות. גרנו באוהלים. לא חשבתי על הקושי. הייתי חבר קיבוץ. לאן ששלחו אותי, שם עבדתי, והכסף הלך לקיבוץ. פשוט חבר קיבוץ נאמן. בדרום ים המלח היה טוב יותר מאשר בגינוסר. האוכל היה טוב יותר וגם התנאים, כך שלא הפריע לי לעבוד שם. עבדנו די קשה, היה חם, אבל לא סבלנו. העיניים שלי, כנראה, נפגעו מהכימיקלים, כך חושבים הרופאים. אמנם הפגיעה התפרצה הרבה שנים אחרי כן, אבל סביר להניח שים המלח גרם לעיוורון אצלי.

יום אחד הקיבוץ המאוחד דרש מהקיבוצים שאנשים יתגייסו לצבא הבריטי ולפלמ"ח. מגינוסר דרשו ארבעה אנשים לצבא הבריטי וארבעה לפלמ"ח. התנדבנו ללכת או לשאן שיאמרו לנו. נערכה הגרלה, ואני הוגרלתי להתגייס לצבא הבריטי. בסוף שנת 42 או התחלת 43 התגייסתי לצבא הבריטי. הייתי בבריגאדה בחיל הרגלים. בצבא הבריטי עשיתי חודשיים טירונות בסרפנד בבריגאדה. עברתי למצרים לפלוגה 14, שרוב אנשיה היו מההתיישבות העובדת: מהקיבוצים, ממושבים וגם עירוניים

אחדים. באחד המצעדים שערכנו לטובת ההתגייסות לבריגאדה היהודית צולמו, וכעת התמונה מופיעה על שטר של עשרים שקלים. אני מצולם בקדמת התמונה. כנהג מנוסה, שידע לנהוג במכונית וגם באופנוע, נתנו לי תפקיד של מלווה שיירות של בחורות יהודיות מחיל הנשים ATS וחיילות פולניות. יום אחד הגלגל הקדמי של האופנוע התפוצץ ואני עפתי. למזלי, האופנוע נחת על הצד ויצאתי עם פצעים קלים בלבד. מאז לא עליתי יותר על אופנוע. שירתי במצרים בערך שנה בנהגות ובשמירה. שמרנו על שבויי מלחמה גרמנים במחנות שבויים שהקימו הבריטים. בשנת 1945 הכריזו על הקמת הבריגאדה היהודית הלוחמת. ממצרים עברנו לבנגאזי, ובתחילת השנה העבירו אותנו לאיטליה, אך לא נלחמנו. שמרנו על חלק מהארמיה השמינית בפיקודו של מונטגומרי. במאי 1945 הסתיימה מלחמת העולם השנייה. עברתי לפלוגה מסייעת בתור נהג, ועבדתי בחיפוש יהודים משארית הפליטה שהתפזרו ברחבי אירופה. העברנו אותם למחנות שהקימו הסוכנות היהודית והג'וינט.

נסענו מכפר לכפר מעיירה לעיירה כמעט בכל אירופה: הולנד, בלגיה, אוסטריה, איטליה וצרפת. כל כמה ימים פנינו לדרך אחרת. באירופה חשבו שהפלוגה שלנו מונה הרבה חיילים. אנשים ראו המון מכוניות, וחשבו שאנחנו אלפים, למרות שהיינו רק מעטים. נסענו ברחבי אירופה עם סמל הבריגאדה על השרוול ועם ניירות מזויפים, בהם כתוב PTG – "פנחס טיזי גשפט" ביידיש. ולא ידעו מה זה, כי זו הייתה המצאה שטותית. לגרמניה לא הגעתי, לעומת זאת באחת הנסיעות שלי להולנד מצאתי חלק קטן מהמשפחה שלי: הדוד הרמן, הדודה טאצ'ן, ויימז בן דודי. המצב הכלכלי בהולנד היה גרוע וניסיתי להעביר אותם לבלגיה, שם המצב הכלכלי היה יוצא מן הכלל. מתוך כל האחים והאחיות של אבי, בני המשפחה היחידים ששרדו היו בהולנד. כל בני המשפחה האחרים, חוץ מאלה שעזבו את גרמניה לפני המלחמה, נספו בשואה, גם אמא ואחותי. כאמור, הייתי חבר קיבוץ נאמן. כשחזרתי מהצבא ב-1947, יכולתי להיות חבר "המקשר", חברת אוטובוסים חיפאית, קואופרטיב, כמו אגד. יכולתי לקבל 10 לירות שטרלינג כהלוואה מהצבא למטרה זו, והחלטתי שאני לא צריך, אני חוזר לקיבוץ. הרבה לא חזרו.

בינתיים הקיבוץ התפתח, ואני התחלתי לעבוד כנהג. יום אחד נסענו למחנה בקריית שמואל כדי לבקר קבוצת מעפילים, בחורים ובחורות, רובם מפולין, שהגיעו לארץ אחרי חודשים רבים בקפריסין. הקבוצה הייתה מיועדת לגינוסר. זאת הייתה הקבוצה של בלה. אני לא ראיתי אותה בביקור הראשון, אבל מסתבר שהיא ראתה אותי. זמן קצר לאחר מכן, באמצע 1947 הם הגיעו לגינוסר וכך הכרתי את בלה. בלה ואני התחתנו ב-12 בדצמבר 1947. החתונה הייתה די גדולה, והייתה שמחה גדולה. זאת הייתה החתונה הראשונה של מישהי מהקבוצה שלה עם חבר גינוסר. נסענו אל הרב באוטו משא שנהגתי בו תמיד. אני נהגתי, בלה על ידי לבושה חצאית חדשה וחולצה לבנה, והצטרפו אלינו שני חברים. טכס הנישואין התרחש בבית הכנסת הקטן במושבה כינרת. חזרנו לגינוסר, ובערב נערכה מסיבה, שרנו ורקדנו... ועברנו לגור ביחד.

אחרי המסיבה חזרנו לחדר שקיבלנו, צריך ובאמצע קיר מיוטה, שיצר שני חדרים לשתי משפחות. בחדר שלנו מצאנו שולחן ועליו כיבוד. בלה התרגשה: "תראה איזה שולחן קיבלנו" "אל תהיי כל כך שמחה" אמרתי לה, "זה לא שולחן שלנו, רק הכניסו אותו לנו לימים ספורים". חוץ ממיטת סוכנות לא היה שום רהיט אחר. אחרי כמה ימים באנו הביתה מהעבודה, והשולחן כבר לא היה. השולחן עבר מחדר לחדר וכל אחד נהנה ממנו לכמה ימים. רוב אנשי הקבוצה של בלה עזבו את גינוסר והקימו את קיבוץ לוחמי הגטאות. בלה ואני נשארנו בגינוסר, כי אני הייתי חבר קיבוץ, ובלה נשארה איתי.

במלחמת השחרור בשנת 1948 נהגתי במשאית משורינת והובלתי חלב מגינוסר לירושלים. הדרך הייתה מסוכנת. לא יכולנו לנסוע דרך הבקעה. נסענו מגינוסר דרך חדרה, פתח תקווה, לוד... שער הגיא והעלייה לירושלים. לפעמים בעליה לירושלים הערבים ירו עלינו. לא נסעתי לבד. הינו שניים, אני בתור נהג ובחור שני שישב על ידי, שהוא נושא נשק, בדרך כלל אקדח. כשנסעתי מגינוסר לחיפה וחזרה, ירדנו דרך יבנאל. יום אחד באה מולנו קבוצת פרשים על סוסים, וחשבנו שהם ערבים, שבאים לתקוף אותנו. עמדנו לירות בהם, אבל ברגע האחרון התברר לנו שאלו אנשי יבנאל, שומרי השדות.

הייתי הרבה בדרכים. יום אחד כשחזרתי מתל אביב, נסעתי באוטובוס האחרון שעבר בואדי ערה. אחר כך כביש ואדי ערה נסגר לתנועה וכל הנסיעות מתל אביב עברו דרך ואדי מילק. אזור ואדי ערה לא היה בידנו בזמן מלחמת השחרור, לעומת זאת כבשנו את אחד הכבישים באזור שכם. אחרי המלחמה התנהלה החלפת שטחים. הערבים קיבלו את הכביש ליד שכם, ואנחנו את ואדי ערה.

במשך מלחמת השחרור הייתה שמירה מסביב לגינוסר כל הזמן, אבל כיוון שהייתי נהג, כמעט לא השתתפתי בשמירה. מול גינוסר היה כפר ערבי גדול, אבו שושה שמו. הכיתה של גינוסר כבשה את הכפר, גירשה את התושבים... או יותר נכון לומר שבזמן המלחמה הם ברחו. זה עניין של פרספקטיבה. במלחמת השחרור נהרגו שני חברי גינוסר ואחרי המלחמה נהרג חבר נוסף. ביום הכרזת המדינה, בה' באייר, יום שישי אחרי הצהריים הייתי בגינוסר. אני זוכר שעשינו מסיבה – רקדנו וחגגנו. כשחל הפילוג בקיבוץ המאוחד ב-56, חבורה מתוכנו עברה למושב השיתופי מולדת. בהתחלה שיבצו אותי לעבודה כסבל במכון התערוכות, מעין מבחן כדי לראות אם אני מסוגל לעבוד קשה, דבר שהיה חשוב מאוד בחברת אנשי מולדת. עברתי את המבחן בהצלחה.

עברנו למולדת משום שבלה רצתה לגדל את הילדים לבד. מולדת הייתה למעשה כחצי קיבוץ. כל החקלאות הייתה משותפת, אבל הילדים גרו בבית וכל אחד אכל בבית. מולדת הייתה קטנה. כמו בכפר גרמני היו פה בעיקר יוצאי גרמניה והם דיברו בעיקר גרמנית. היום כמעט ואין עם מי לדבר גרמנית. רוב הוותיקים לא נשארו. כשהגעתי למולדת עבדתי בהתחלה בחקלאות ובעבודות שונות בגן ירק ובזיתים. בהמשך עבדתי בתור נהג בבית שאן חרוד, ואחר כך הייתי הרבה שנים סדרן ומרכז עבודה. בהמשך שימשתי במולדת כגזבר במשך 4 שנים, ולאחר מכן חזרתי לבית שאן חרוד לשנה אחת. אחר כך עבדתי 4 שנים בכפר יחזקאל, ושוב חזרתי לעבוד במולדת ועבדתי עוד 3 שנים כגזבר במולדת ומשם עברתי להנהלת חשבונות של המושב ובהמשך בהנהלת חשבונות של המפעל. יום אחד כשהלכתי לעבודה הפסקתי לראות ובזה זה נגמר. מאז אני לא עובד בשום מקום כלום. כגזבר הייתי חבר מזכירות ומעורב בהחלטות חברתיות גורליות של המושב. יש לנו 3 ילדים, 9 נכדים, אחד נמצא ביפן, ונינים. הילדים הנכדים והנינים באי לפעמים לבקר. היום אני נוסע פעמיים בשבוע לדורות בגלל עושה עבודות יד, פיזיותרפיה והתעמלות ושומע הרצאות, ובבית אני מקשיב לסיפורים וספרים מוקלטים וככה אני מעביר את הימים.

ראיון : מאיה איבנצקי , לוד , מאי 2014